

TÜRKİYE-AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ-IRAK İLİŞKİLERİ: BERMUDA ŞEYTAN ÜÇGENİ – 2000 - 2007 DÖNEMİ BOYUNCA KUZEY IRAK, JEOPOLİTİK VE PKK

Sezai ÖZÇELİK*

ÖZET

Soğuk Savaş sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Körfez bölgesindeki güç dengesini kendi lehine çevirmek ve bölgeyi kontrol etmek istemiştir. Türkiye ve ABD bölge politikaları 1 Mart Tezkeresine kadar paralellik göstermiştir. Tezkereden sonra ise özellikle Kuzey Irak'a yönelik Türkiye ve ABD politikalarında belirgin bir ayrışma mevcuttur. Bölgede bir Kürt Devleti oluşumu Türkiye tarafından engellenmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmada Kuzey Irak'taki yapılanma ve gelecekte alabileceği şekle yönelik ABD'nin genel olarak Ortadoğu ve özelde Irak'a yönelik dış politika yaklaşımları incelemeye tabi tutulmuştur. 2000-2007 arası dönemdeki Türkiye, ABD ve Irak ilişkileri realist ve jeopolitik yaklaşımlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Türk dış politikası Kuzey Irak ve PKK çerçevesinde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Federasyon, Kerkük, Kuzey Irak, Partiya Karkiya Kurdistan (PKK)¹, Petrol.

TURKEY - THE UNITED STATES OF AMERICA - IRAQ RELATIONS: BERMUDA DEVIL'S TRIANGLE - THE NORTHERN IRAQ, GEOPOLITICS AND THE PKK DURING 2000-2007 PERIOD

ABSTRACT

The USA has been aimed to control the Gulf region completely and change the balance of power in the Gulf region in his favour in the post-Cold War era. The Turkish and American policies of the region have showed a parallelism up until the 1 March Discharge. But after the discharge, the policies of Turkey and the USA have begun to be separated in regards to the North Iraq. The emergence of a Kurdish state in the region have been tried to be obstructed by Turkey. In this study, the American policies with regard to the structuring in Northern Iraq and its possible future form eventually have been examined in the framework of the USA's Middle East politics in general and the USA's Iraq politics in particular. Turkey, USA and Iraq relations have been analyzed within realist and geopolitics perspectives during 2000-2007 period. Turkey's foreign policy in regards to the Northern Iraq and the PKK are investigated.

Keywords: Federation, Kirkuk, Northern Iraq, Partiya Karkiya Kurdistan (PKK), Oil.

* Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.
e-mail: sezaiozcelik@gmail.com ve sozcelik@karatekin.edu.tr

¹ PKK: Partiya Karkiya Kurdistan – Kürdistan İşçi Partisi – Kurdish Workers Party

GİRİŞ

Türkiye, XX nci yüzyılın son çeyreğini, toprak ve ulus bütünlüğünü, kuruluş felsefesini ve dayandığı temelleri koruma mücadelesiyle geçirdi. Temelleri 1978 yılında atılan bölücü terör örgütü eylemlerine 1984 yılında başladı. Örgüt zaman içerisinde siyasi oluşumları da yapılandırarak ülkeyi tehdit etmese de kaynakların bir bölümünün bu soruna aktarılmasına sebebiyet verdi. Bütün bu gelişmelerin, Atatürk'ün, dünyaya örnek bir Ulusal Kurtuluş Savaşıyla çoklu etnik ve dini yapılı Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerinde yükselttiği demokratik-laik bir ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı bir duruş niteliği açıktır.

Çalışmanın bölümlerine geçmeden önce, Kürtçülük hareketinin dört aşamalı yol haritasını belirtmekte fayda var. Birinci aşamada, buldukları ülkede Kürt gerçeğinin kabul ettirilmesi ve Kürt toplumuna özerklik sağlanması; ikinci aşamada, buldukları ülkelerde özerk bir idare kurulması; üçüncü aşamada, bulunan ülkelerde bağımsız Kürt devleti kurulması; dördüncü aşamada, Türkiye, Irak, İran ve Suriye'de Kürt devletlerinin birleştirilerek Bağımsız Büyük Birleşik Kürdistan Devletinin kurulmasıdır.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Orta Doğu bölgesinin jeostratejik ve jeopolitik önemi başlığında nedensellik prensibinden hareket ederek sorunun jeopolitik ve jeostratejik yönden sebepleri incelenmiştir. İkinci bölümde, Orta Doğu'da sorunlu bir alan olarak Kuzey Irak Bölgesi incelenmiştir. Üçüncü bölümde; ABD'nin genel olarak Orta Doğu bölgesine yaklaşımı ve Irak Politikaları mercek altına alınmıştır. Sonuç bölümde ise çalışmanın Ortadoğu genelinde ve Türkiye özelinde genel olarak Irak Politikası ve özel olarak Kuzey Irak Bölgesine yönelik yaklaşımlar incelenmiştir.

Çalışma şekillendirilirken üç parametre esas alınmıştır. Birincisi, mevcut karar mekanizmalarındaki kişi ve kurumların konu ile ilgili beyanlarıdır. İkinci parametre olarak, konunun güncel olma karakterinden dolayı yerli ve özellikle yabancı gazetelerin konu ile ilgili makale yazıları esas alınmıştır. Son olarak, ilgili kitaplar ve haber ajanslarından elde edilmiş bilgileri harmanlanıp çalışma hazırlanmıştır.

1. ORTA DOĞU BÖLGESİNİN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

1.1. Orta Doğunun Jeostratejik Önemi

Asya kıtasının beşeri, ekonomik ve fiziki coğrafya bakımından en farklı özellik gösteren bölgesi olan Ortadoğu, kıtanın güneybatı kısmıdır. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalar bu bölgede birbirine yaklaşmakta, adeta kaynaşmaktadır. Bazılarının Ortadoğu, bazılarının Yakın Doğu, bir kısım araştırmacının da Güneybatı Asya dediği bu bölge, aynı zamanda üç kıtanın (Asya-Afrika-Avrupa) tam kesişme noktasında yer almaktadır. Ortadoğu; İran, Arabistan, Yemen, Umman, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Katar, Irak, Ürdün, Filistin, Suriye, Lübnan, İsrail ve Mısır'dan meydana gelmektedir. Yaklaşık olarak 13° ve 42° kuzey enlemleri arasında yer alan, Doğu Akdeniz, Kızıldeniz ve Basra Körfezi ile Hazar Denizi'nin

çerçevelediği bölgedir, Ortadoğu. Bir başka tanıma göre; Arap devletlerine Türkiye, İran ve İsrail'in eklenmesiyle elde edilen bölgedir.²

Ortadoğu; Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında yer alan coğrafi bir bölgedir. Burası üç kıta bloğunun tam ortasındadır ve bu kıtaları birbirine kaynaştırmıştır. Üç kıtanın birleştiği, zengin petrol ve yeraltı kaynaklarının bulunduğu Ortadoğu'da yer alması, tüm dünyanın özellikle ABD ve Batı ülkelerinin ilgi odağı olmasına neden olmuştur.

Spykman'a göre; kenar kuşak memleketlerine hakim olan Avrasya'yı kontrol eder, Avrasya'ya hakim olan dünyayı kontrol eder. Kendisinin kenar kuşak memleketleri dediği ülkeler; Türkiye, Irak, İran, Pakistan, Afganistan, Hindistan, Çin, Kore ve Doğu Sibirya'dır. Şu anda gelişen olaylara baktığımızda Spykman'ın kenar kuşak teorisi halen ABD'nin dış politikasını etkilemeye devam etmektedir.

Ayrıca, Basra Körfezi ve Süveyş Kanalı, dünyanın doğu yakası ile batı yakası arasındaki geçiş yollarındandır ve Ortadoğu, dünya ticaret yolları ve enerji ve hammadde trafiğinin aktığı en önemli bölgelerden biridir. Bir yandan, Atlantik'ten Akdeniz'e, Akdeniz'den Hint Denizi ve Büyük Okyanus'a köprü oluşturan, öte yandan Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarını en yakın yollarla birbirine bağlayan başka bir bölge yoktur. Bunların yanı sıra büyük petrol stoklarına ve hammadde kaynaklarına sahip olması ve dünya ticaret yollarının en stratejik bölgesi olması, Ortadoğu'ya askeri bakımdan da büyük bir önem kazandırmaktadır.

Türkiye ve Irak jeostratejik bakımdan kenar kuşak memleketleri olarak nitelendirilen bölgede bulunmaktadır. Her iki ülke Dicle ve Fırat havzasındadır. Irak kenar kuşak devleti olan Türkiye ve İran ile komşudur. Ayrıca Irak hem kendisi hem de komşuları olan Suudi Arabistan, Kuveyt, İran doğal kaynak bakımından zengin ülkelerdir.

Türkiye'nin Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları, Balkanlar ve Ortadoğu bölgeleri ile Karadeniz ve Akdeniz arasında bulunması, ülkeye jeostratejik açıdan büyük bir önem kazandırmaktadır.

1.2. Orta Doğunun Jeopolitik Önemi

Eskiden İpek ve Baharat yolları üzerinde bulunan Ortadoğu, bugün dünya petrol rezervlerinin üçte ikisine sahip olup, bu özelliği ile bölge devletlerine büyük avantaj ve ekonomik üstünlükler sağlayan, buna karşılık birçok sorunu da beraberinde getiren çelişkiler diyarıdır.³

Türkiye'nin jeopolitik açıdan kalbinde olduğu Ortadoğu'yu anlamak, bu bölgenin tarihinin nesnel olarak algılanmasından geçer. I nci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti ile ona tabi Arap halkları ile arasında ayrılıkçı eğilimler taşıyan faaliyet ve örgütlenmelerden dolayı sorunlu bir dönem yaşanmıştır. I nci Dünya Savaşı işte bu koşullarda meydana geldi ve 16. yüzyıl başlarından 20. yüzyıl başlarına kadar yaklaşık 400 yıllık Osmanlı Dönemi Arap halklarının yaşadığı

² Oral Sander, Siyasi Tarih 1918-1994, (Ankara, İmge Kitabevi, 2005), s. 72.

³ Mehmet Kocaoğlu, Uluslararası İlişkiler Işığında Ortadoğu (Parçalanmak İstenen Topraklar ve İstismar Edilen İnsanlar), (Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, 1995), s. 167.

bölgelerde sona ererken, harpten akılda kalan önemli bir ayrıntı da Türk yönetimine karşı Arap ayaklanması olmuştur. Ancak unutulmaması gereken önemli bir başka ayrıntı da dönemin büyük güçlerinin, göz koydukları Osmanlı topraklarında gerçekleştirmiş oldukları siyasi ve askeri istihbarat faaliyetlerini I. Dünya Savaşı yıllarında bir Arap ayaklanmasını da sağlayarak emperyalist amaçlarına ulaşmak için kullandıkları gerçeğidir. Osmanlı Devleti'nden koparılan bu bölgeler Arapların istek ve beklentilerinin ve kendilerine yapılan vaatlerin tersine sömürge imparatorluklarının denetimine geçmiş ve daha sonra bağımsız devletler haline gelebilmişlerdir. Ortadoğu'nun Osmanlı sonrası dönemindeki sancılı süreçte, dünyadaki güç dengelerindeki değişmelere paralel olarak ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) faktörlerinin de devreye girdiği kanlı çatışmalar, nüfuz mücadeleleri ve savaşlar eksik olmamıştır.

Ortadoğu, dünya petrol rezervlerinin çok önemli bir kısmına sahip bir bölgedir. Dünya ham petrol rezervinin %64,8'i, doğalgazın ise %40'ı Ortadoğu'da bulunmaktadır.⁴ Irak'ın ham petrolde bilinen payı %11, İran'ın ise ham petrolde %9,2, doğalgazda %15'tir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Irak; dünyada petrolün en ucuz üretildiği bölgedir. Bir varil petrol Meksika körfezinde 13 dolara, Rusya'da 5-10 dolara, Kuzey Denizi'nde 12-16 dolara, ABD'de 20 dolara, Suudi Arabistan'da 1,5 dolara mal olurken, Irak'ta 1 dolara mal olmaktadır.

Ortadoğu hattı, tüm etnik, milli, mezhep, siyasi rejim farklılığına karşın büyük ölçüde bir İslam bloğudur. Ayrıca bölge jeoekonomik açıdan tartışılmaz önemdedir. Sovyet sonrası uluslararası jeopolitiğin esas unsurları petrol, doğal gaz ve tüketici pazarlarıdır.

2. ORTA DOĞU'DA SORUNLU BİR ALAN OLARAK KUZAY IRAK BÖLGESİ

Körfez ülkeleri arasında Irak, Suudi Arabistan ve İran'dan sonra 437.072 km² ile en büyük yüzölçümüne sahip bir ülkedir. Arap olmayan dünya ile komşu tek Arap körfez devleti Irak, kuzeyde Türkiye, batıda Suriye ve Ürdün, doğuda İran, güneyde Suudi Arabistan ve Kuveyt ile çevrilidir. Irak'ın Körfez ile ilgisi, denize çok kısa olan cephesinden kaynaklanır: 924 km² su alanına (kara suları) sahiptir. Bu görünümü ile tipik bir kara devleti olarak Irak, sınırlı bir stratejik derinliğe sahip olan Kuzey Irak'taki dağlık arazi dışında her taraftan savunmasız sınırlarla çevrili ve denize ulaşımı ise yetersizdir.

Irak'ı sosyolojik bakımından da değerlendirmek gerekir. Arap (% 75-80), Kürt (% 15-20), Türkmen, Asuri ve diğerleri (% 5) nüfusa sahiptir. Dini açıdan nüfus başlıca Müslüman % 97, Hristiyan ve diğerleri % 3 olarak topluluklara ayrılmıştır. Müslümanlar, Şii (% 60-65), Sünni (% 32-37) mezheplerine ayrılmıştır.⁵ Ancak Irak'ın nüfusunun takriben 23 milyon Türkmen nüfusunun ise 2,5 milyon olduğu göz önüne alınırsa bu tür istatistiklerin belli bir amaca yönelik hazırlandığı ortaya çıkmaktadır. Başka bir değerlendirmede; 2000 yılı nüfus tahminlerine göre

⁴ A. Öner Pehlivanoglu, Ortadoğu ve Türkiye, (İstanbul: Kastaş Yayıncılık, 2004), s. 25.

⁵ Iraq, Country Facts Sheet-based on CIA World Fact Book, 2003.

Irak, 22.7 milyon kişilik bir nüfusa sahiptir. Toplam nüfusun % 64'ü Arap, % 18'i Kürt, % 13'ü Türkmen ve geri kalan % 5'i ise Asuri ve diğer etnik gruplara mensuptur.⁶

Bilinenin aksine Irak'ın kuzeyi, Körfez Savaşı sonrası ilan edilen 36'ncı paralelin kuzeyi değildir. Irak'ın kuzeyinin kavram olarak ilk çıkışı 1916 yılında İngiliz ve Fransızlar arasında imzalanmış bulunan ve genel olarak bölgenin paylaşılmasını içeren Sykes Picot Antlaşmasına kadar uzanır.⁷ Irak'ın kuzeyi 1974'te Irak yönetiminin Kürtlerle yapmış olduğu Özerklik Anlaşmasına göre de, Irak Devrim Komuta Konseyi'nin tek taraflı olarak oluşturduğu sınırın kuzeyinde kalan bir bölgedir.⁸

Bugün bu bölge ne Körfez Savaşı sonrası çizilen 36'ncı paralel sınırıyla, ne de yerel Kürt partilerin istemekte olduğu bölgenin sınırlarıyla örtüşmemektedir.

Irak'ın kuzeyi genel olarak Erbil, Dohuk ve Süleymaniye'yi kapsar. Irak'ın kuzeyi; 75.000 km² yüzölçümü olan ve Irak'ın yaklaşık 1/7'sini kapsayan bir bölgedir. Kuzey Irak diye anılmaya başlayan bölge, bir Ortadoğu ülkesi olan Irak'ın kuzeyinde ve kuzeydoğusunda yer alan topraklardır.⁹

Uzun süredir bölgede yaşanan karışıklıklardan dolayı sağlıklı bir nüfus sayımı yapılamamasına rağmen, çeşitli kaynaklar Irak'ın kuzeyinde yaklaşık 6 milyona yakın insanın yaşadığını göstermektedir. Bu nüfusun % 70'ini (4 milyon) Kürtler, % 20'sini (1,5 milyon) Türkmenler, % 10'unu (500.000) ise diğer etnik unsurlar teşkil etmektedir.¹⁰

Kuzey Irak; Türkiye, Suriye, Irak ve İran arasında bulunan ve bulunduğu yer itibariyle Ortadoğu bölgesinin önemli dört ülkesini etkileyebilecek bir konuma sahiptir. Diğer bir deyişle, Türkiye'yi güneydoğudan, Suriye'yi doğudan, İran'ı batıdan ve Irak'ı kuzeyden kontrol eder. Kuzey Irak'ın dağlık bölümü gerilla hurbine geniş hareket sahası sağlar. Kuzey Irak'ı önemli kılan şu an için Musul ve özellikle Kerkük bölgesindeki petrol yataklarıdır. Petrol olmasaydı denizlerle bağlantısı olmayan bu bölge hiçbir ülkenin dikkatini bile çekmeyecekti.

Kuzey Irak'taki Türkmenlerin varlığı bölgedeki dengeleri etkilemektedir. Özellikle zengin petrol yataklarından dolayı Kerkük bölgesinin statüsü Kuzey Irak'taki yapılanmada belirleyici rol oynamaktadır. Kuzey Irak'ta kurulacak Kerkük'ü de içine katmış bağımsız bir Kürt devleti, Türkiye'deki Kürt nüfus ve Kürt milliyetçiliği üzerinde etkide bulunacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca bölgedeki Kürt gruplarına göre daha organize ve daha eğitilmiş olan PKK'nın bölgedeki varlığı Türkiye için bir tehdittir.

⁶ Mustafa Kayar, Türk Amerikan İlişkilerinde Irak Sorunu, (İstanbul: IQ yayınları, 2003), s. 93.

⁷ Zeynel Abidin Kızılyaprak, 1900'den 2000'e Kürtler, (İstanbul: Serler Matbaacılık, 2000), ss. 90-91.

⁸ Ahmet Cem Ersever, Kürtler PKK ve Abdullah Öcalan, (Ankara: Ocak Yayınları, 1998), s. 27.

⁹ Ümit Özdağ, Türkiye, Kuzey Irak ve PKK, (Ankara: ASAM Yayınları, 1999), ss. 14-15.

¹⁰ Ziyat Köprülü, İnsan Hakları Açısından Irak Türkleri, (Ankara: Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği, 1992), s.24.

Kürt meselesinin jeokültürel / jeoetnik temelinde de Kürt nüfusunun Ortadoğu'nun diğer üç önemli yerleşik unsuru olan Türk, Arap ve Acem nüfusun etkinlik alanlarına yayılmış olması yatmaktadır. Bu sebeptir ki bu üç temel unsur ile ilişkili politika geliştiren her büyük güç Kürtleri şu ya da bu şekilde stratejik denklemin bir yerinde kullanmaya çalışmaktadır.¹¹

3. ABD'NİN GENEL OLARAK ORTA DOĞU BÖLGESİNE YAKLAŞIMI VE İRAK POLİTİKALARI

3.1. ABD'nin Bölgeye Yaklaşımı ve Bölge Politikaları

Bölgede zengin petrol kaynaklarının keşfedildiği günden beri uluslararası mücadele ve çatışmaların odak noktası haline gelen Ortadoğu; I. Dünya Harbi'nde İngiltere ve Fransa, II. Dünya Harbinde İngiltere, Almanya ve SSCB, harbi izleyen Soğuk Savaş döneminde ABD ile SSCB arasında çıkar ve nüfuz çatışmasına sebep olmuştur. Doğu Blokunun dağılmasından sonra tek süper güç olan ABD Ortadoğu enerji kaynaklarını (petrol, doğalgaz) tamamen kontrol altına almak amacıyla I ve II. Körfez Savaşları sonucu bölgeye müdahil olmuştur. Şu anda İran hariç, enerji kaynaklarına sahip tüm bölge ülkeleri ABD güdümünde hareket etmektedir.

2001 yılında dünyada tüketilen toplam enerjinin % 24'ünü ABD tüketmiştir.¹² Bu enerjinin % 64,4'ünü kendi öz kaynaklarından karşılamıştır.¹³

Nasıl ki soğuk savaş döneminde Doğu Blokunu kontrol altına alabilmek için çevreleme stratejisi (kenar kuşak teorisi) uygulandıysa bugünde dünyayı kontrol etmek için "Enerji ve hammaddeye sâhip olan dünya pazarına sâhip olur, pazara sâhip olan ise dünyaya hâkim olur"¹⁴ prensibi hakimdir.

ABD, petrol tüketimini güvence altına alarak ve kontrol ederek gelecekteki muhtemel rakipleri olan Çin, Hindistan ve Avrupa Birliği'nin enerji ihtiyaçlarını denetim altına almayı hedeflemektedir.

Bu mekanizma ABD tarafından sürekli bir şekilde denetim altında tutulabilirse, dünya üzerinde süper güç olma çabasındaki Almanya, Japonya, Fransa, Çin ve hatta elinde büyük ihrac olanakları olmasına karşın fiyatların düşmesinden çok zarar görebilecek Rusya'ya karşı ABD'nin ciddi bir kontrol mekanizması kurabileceği gerçeği de apaçık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ABD isterse: AB ülkelerini, petrol fiyatlarını artırarak sıkıntıya sokabilir; Bunun tersi olarak, fiyatları düşürerek finansman açısından petrol ihracına dayanan Rusya'yı sıkıntıya sokabilir; Petrol kaynakları bakımından tamamen dışa bağımlı olan Japonya'yı ABD politikaları dışında kendi başına hareket etmesi durumunda sıkıştırabilir; Yüksek kalkınma hızı tutturana ve gelecekte dünyanın en büyük ekonomisi adayı olan Çin'i ve daha az ölçüde bölgesel bir güç olma çabasındaki Hindistan'ı yükselen fiyatlarla sıkıntıya sokabilir.

¹¹ Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik/Türkiye'nin Uluslararası Konumu, (İstanbul: Küre Yayınları, 2001), s.439.

¹² A. Öner Pehlivanoglu, Ortadoğu ve Türkiye, (İstanbul: Kastaş Yayıncılık, 2004), s. 22.

¹³ y.a.g.e., s. 23.

¹⁴ Kerem Doksat, "ABD'nin Irak ve Yeni Dünya Düzeni Politikası".

ABD'nin bölgeye müdahalesini; kenar kuşak teorisinin gereklerini yerine getirmek, enerji kaynaklarını kontrol etmek, kendisine rakip olacak güçlerin oluşumunu engellemek, İsrail'in güvenliğini sağlamak, petrol ve silah lobisinin menfaatleri doğrultusunda hareket etmek şeklinde sıralayabiliriz. Amerikan tarihini incelediğimizde büyük çaplı müdahalelerinin arkasında hep geleceğe yönelik ekonomik kaygıların olduğunu görürüz. Wilson Prensipleri, Truman–Marshall yardımları bu tezi destekleyecek örneklerdir. Dolayısıyla Afganistan olsun I nci ve II nci Körfez Savaşları olsun, geride yatan en önemli sebep geleceğe yönelik ekonomik kaygılardır.

Avrupa ülkeleri ve Ortadoğu ülkeleri ürettikleri malların önemli bir kısmını Amerika Birleşik Devletleri'ne ihraç ediyor. İhraç malların karşılığında da herhangi bir bedel alamıyorlar. Amerika Birleşik Devletleri borçlanıyor. Bunun Avrupa ülkeleri veya Ortadoğu ülkeleri açısından çaresi, bu borç verme mecburiyetinin ortadan kaldırılması, ancak yeni pazar bulmalarıyla mümkündür. Böyle bir pazar bulduklarında, mallarını artık ABD'ye ihraç etme mecburiyetinde kalmazlar ve buradan da sadece senet veya tahvil değil, mal ve hizmet alırlar, böyle bir denge kurulabilir. Bu Pazar Avrasya'dır. Aslında ABD rakibin pazarlarını ve rakibini güçlü kılabilecek olan bu coğrafyayı, rakibinden önce kontrol etmek istiyor. Ve diyor ki , dünyada bugüne kadar devam eden ekonomik yapı ve dengeler devam etsin. ABD senede 500 milyar dolarlık dış ticaret açığı veriyor ve bunu da başkaları finanse ediyor. ABD'ye bu kaynak aktarımının devam etmesi gerekir.¹⁵ Örneğin Çin'in 2007 yılı itibariyle 500 milyar dolar parası ABD hisse ve tahvillerinde değerlendirilmektedir.

2050'li yıllarda dünya nüfusunun yarısı Çin, Hindistan, Bangladeş ve Endonezya ülkelerinin sınırları içerisinde bulunan coğrafi bölgede yaşayacaktır. Bu kadar büyük bir pazarı kontrol etmek için bu bölgeyi hem içten hemde dıştan fethetmek gerekir. Bu mantık yapısı ile olaylara bakıldığı zaman İran'da rejimi değiştirecek, sistem ile uyumlu hale getirecek şekilde müdahale kaçınılmaz gözükmektedir.

Dünya dengelerine iki defa meydan okuyan Almanya ile ikincisinde ona eşlik eden Japonya, ABD denetimindeki güvenlik yapılanmalarına bağlanarak ve dünyanın ekonomik ve doğal zenginliklerine ulaşmaları garanti altına alınarak, ABD'den bağımsız ve ABD açısından istikrarsızlık doğurabilecek politikalar izlemelerine engel olunmuştur. ABD'nin sağladığı güvenlik şemsiyesi bir taraftan bu devletlerin (müttefiklerin) silahlanmalarını gereksiz kılmış, diğer taraftan da bu devletlerin Amerikan güvenlik şemsiyesi altında ekonomik kalkınmaya odaklanmalarına olanak sağlamıştır. Bugün bu sistem AB, Rusya, Çin ve Japonya için uygulanmaktadır.

Yukarıda belirtilen hususların ışığı altında Büyük Orta Doğu Projesinden kısaca bahsetmekte fayda vardır. İlk kez Ekim 2003'de ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Marc Grosman tarafından, daha sonra 2004 başlangıcında Davos'ta,

¹⁵ Mahir Kaynak ve Emin Gürses, Büyük Ortadoğu Projesi, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2006), ss. 13-14.

ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney tarafından dile getirilen Büyük Orta Doğu Projesinin başlıkları şunlardır; Bölgede istikrarı sağlamak, Filistin-İsrail anlaşmazlığına iki devletli çözüm getirmek, teröre destek veren ülkelerle savaşmak, Orta Doğu ülkelerinde siyasal ve ekonomik ortamlara destek sağlamak. ABD Başdanışmanı Condolezzo Rice, bu projeyi dünya kamuoyuna, “Fas’tan Çin sınırına kadar 22 ülkenin siyasal ve ekonomik coğrafyasının değiştirilmesi” olarak tanıtmıştır. Büyük Orta Doğu projesi hakkında bazı siyasal ve askeri çevreler projenin temel amaçlarını genel de şu şekilde ifade etmektedir; İsrail’in varlığını korumak, kesintisiz petrol akışını sürdürmek, kitle imha silahlarını yok etmek, ABD’ye muhalif yönetimleri ve unsurları etkisizleştirmek, terörün zemin bulduğu ortamı yok etmek, Irak’ı denetim altına almak, Filistin’de istikrarı sağlamak. ABD yetkililerinin bu projeyi tanımlaması ise belirtilen amaçlara örtüşmekle beraber daha değişiktir; Enerji kaynaklarına sahip olan bölgelerin kontrolü, enerji ulaşım yollarının kontrol ve denetimi, asimetrik tehdidi oluşturan terörist eylemlerin önlenmesi, kökten dinci İslam zeminine ılımlı İslam’ın oturtulması, ABD ulusal çıkarlarının Orta Doğu’da korunması, bölgede bölgesel güç konumuna erişilmiş devletlerin bu etkinliğinin azaltılması, askeri güçlerinin küçültülmesi ve bu güçlerden ABD çıkarlarına uygun şekilde istifade edilmesi, terörist eylemlerde kullanılabilecek olan kitle imha silahlarının yok edilmesi, mali ve ekonomik yardım suretiyle bölgede ABD nüfusunun yaygınlaştırılması, batı karşıtlığına yol açan anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması. Kesin sınırları tartışmalı olan bölgede 650 milyon insan yaşamakta, bölge 12 milyon km² lik bir alanı kapsamaktadır. Projeye dahil olan ülkeler başlıca beş gruptan oluşmaktadır. Kuzey Afrika Grubu: Fas, Cezayir, Tunus, Mısır, Libya (Projede varlığı henüz teyit edilmemiştir). Akdeniz ülkeleri: Türkiye, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail, Filistin. Kafkas Ülkeleri: Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan. Asya Ülkeleri: Irak, İran, Afganistan, Pakistan, Bangladeş.¹⁶ Yeni dünya düzeninde ABD tek süper güç olma özelliğini sürdürmek ve küreselleşme çerçevesinde menfaatlerini korumak için tasarladığı Büyük Orta Doğu Projesi Afrika’nın içinden başlayan, Ortadoğu-İran-Türkiye hattından Kafkaslara, ardından da genişleyerek Orta Asya’ya, kuzeyden Pakistan ve Afganistan’ı kuşatarak Hint Okyanusunu kuşatan devasa bir coğrafya sözkonusu.

Bu bölge dünya ham petrol rezervlerinin %73’üne, doğalgaz rezervlerinin ise %72,5’üne sahiptir. Gelişmiş ülkeler (G-7) bu petrolün %55.5 ini, doğal gazın ise %68 ini ithal ediyorlar.¹⁷

Kenar Kuşak Teorisi göz önüne alındığında İsrail, Gürcistan, Ermenistan, gibi ülkelerin gerektiğinde kuşatma, yarma, izole etme amaçlarına yönelik olarak projeye dahil edildikleri aşikardır. 1 Mart Tezkeresinden sonra yeni yapılanmada ABD, enerji koridorunun sorumluluğunu Türkiye’ye vermek istemeyebilir ayrıca İran ve Irak’taki Şii toplulukların birleşmesine engel olmak için aralarına kuşatma, yarma, izole etme amaçlarına yönelik olarak bir Kürt devleti kurulmak istenebilir.

¹⁶ Harp Akademileri Komutanlığı, ABD, Çin ve Hindistan’la Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, (İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 2005), ss. 26-28.

¹⁷ Harp Akademileri Komutanlığı, ABD, Çin ve Hindistan’la Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, (İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 2005), s. 370.

Soğuk savaşın başlaması ile SSCB'ye karşı mücadelede önem kazanan Türkiye'nin jeopolitik konumu ABD'yi Türkiye'ye yaklaştırmıştır. ABD'nin SSCB'yi çevrelemek ve kontrol altına almak için benimsediği "Kenar Kuşak Teorisi"nin kapsadığı coğrafi alanın en kritik parçası Türkiye'dir. Bu hayati konum son 50 yıldır pek çok probleme rağmen ABD'nin Türkiye'den vazgeçememesine neden olmuştur. Türkiye'ye komünizmden uzak durması ve SSCB'ye karşı direnebilmesi için mali yardımlarda bulunmuş, Kore Harbi sonrasında da NATO (North Atlantic Treaty Organization)'ya üyeliğini sağlayarak askeri entegrasyonunu gerçekleştirmiştir. Özellikle Kıbrıs Harekatı nedeniyle ambargoya varan anlaşmazlıklar meydana gelse de, Türkiye'nin konumu ABD'yi Türkiye ile stratejik ilişkiler geliştirmeye zorlamıştır. 1 Mart 2003 Tezkeresi'nin Meclisten geçmemesi nedeniyle ABD'nin çok ihtiyaç duyduğu bir destekten mahrum kalması, Türk-Amerikan ilişkilerini tarihinin en önemli krizine sürüklemiştir. ABD Büyükelçisini başka bir göreve terfi ettirerek Ankara kadrosunu 6 ay süreyle boş bırakması ve Süleymaniye'de iki ülke askerleri arasında meydana gelen kriz gerginliğin artarak devamına neden olmuştur. Bu dalgalı süreç içinde her iki ülke de, özellikle Türkiye, karşı taraf için yaptığı fedakârlıkları defterine yazmış, karşılığı genelde alınamamıştır. İki tarafta diğerini kendisine borçlu görmektedir.¹⁸

ABD'nin yeni Güvenlik Doktrininde; hedef olarak terör ve terörün arkasındaki odaklar ve devletler gösterilmesine rağmen, özü itibariyle hedef olarak ABD'nin tek kutupluluğuna meydan okuyabilecek olan büyük merkezi güçlerin alındığı anlaşılmaktadır. ABD Güvenlik Doktrininde hedef olarak alınan devletler, dünya enerji kaynaklarının üzerinde veya yakınında olup, jeopolitik önem arz eden ve hem bölgesel planda ABD'ye meydan okuyup, hem de ABD'ye küresel planda meydan okuyabilecek büyük güçler ile ittifak içerisine girebilecek devletlerdir.

Bu kapsamda ABD'nin halihazırda işgal ettiği Irak'ta orta ve uzun vadede parçalanmamış ve birleşik bir yapı kurmayacağı, İran'a yönelik orta ve uzun vadeli politikasında da İran'ın parçalanması bir devlet olarak kalmaması hedefini tercih edeceği, buna karşılık Suudi Arabistan, Mısır ve Suriye gibi ülkelerin dış ilişkilerini sürekli kontrol altında tutarak, kendisi dışında ve kendi kontrolü altında bulunmayan farklı merkezi güçlerle iyi ilişkiler geliştirmesini engelleyeceği değerlendirilmektedir.

Hızla değişen küresel dünyada devletlerin karar vericileri sadece kısa vadeli tahminlere dayanarak politika oluşturamazlar. Eldeki veriler esas alınarak, geliştirilen öngörülerin ışığında, stratejik planlar 15-20 yıl ve daha fazla zaman sürecine yayılarak yapıldığı farz ve kabul edilmektedir. Gelecekte problem sahası olarak enerji ve kullanılabilir su kaynaklarına erişim görülmektedir. Büyük devletler buna yönelik politikalarını şimdiden belirleyip, uygulama alanına koymak zorundadırlar. Büyük Ortadoğu Projesinin temelinde bu politika vardır. 2020 için tasarlanan senaryoya göre, Orta Doğu ülkelerinin yapılarının ciddi sosyal ve ekonomik baskılara dayanabilecek kadar güçlü olmadığı tezine dayanmaktadır; Eğer bu durum gerçekleşirse yeni devletler, örneğin ayrı bir Kürt devleti gibi, parçalanmış

¹⁸ Şanlı Bahadır Koç, 'Türk-Amerikan İlişkilerinde Dört Tarz-ı Siyaset', Stratejik Analiz, Temmuz 2005, s. 15.

devletlerin kalıntılarından meydana gelecektir¹⁹. Burada vurgulanan iki ana unsur sosyal konum ve ekonomidir.

ABD'nin Orta Doğu ile ilgili planlarını uygulayabilmek için ortaya attığı Büyük Orta Doğu Projesi ile ilgili büyük aktörlerin üzerinde anlaştığı iki temel kriter; enerji kaynaklarının ABD kontrol ve denetiminde dünya pazarlarına güven içerisinde ulaştırılması ve İsrail'in varlığının korunmasıdır. Her iki kriteri veya bu kriterlerden birini göz ardı eden bir ABD politikasının şekillenmesi mümkün görülmemektedir. ABD'nin Orta Doğu'ya ilişkin politikalarının her aşamasında gelecekte de bu iki kriterin belirleyici olacağı açıktır. Dolayısıyla Türkiye ABD'ye paralel politika üretecekse İsrail'i hiçbir zaman göz ardı etmemelidir.

Edward Hallet Carr için politika iki elemandan oluşmaktadır. Bunlar ütopya ve gerçek ya da değerler ve güçtür. Thucydides, " Güçlü olan elindeki gücün imkân verdiği her şeyi yapar ve güçsüz olan ise kabul etmesi gerekeni kabul eder"²⁰ demiştir. Yani zayıfın daima kuvvetliye tabi olmak zorunda olduğunu belirtmiştir.

ABD, uyum içinde olduğu sürece karşısındaki ülkeyle ilişkilerini sürdürür. Tıkandığı veya yararlı olmaktan çıktığını düşündüğünde, o ilişkiden vazgeçebilir veya yoğunluğunu azaltabilir. Zira bir ilişkiyi bir diğeriyle ikame etme güç ve olanağına genelde sahiptir. ABD'nin ne yapacağını önceden bilmemiz mümkün değildir. Fakat aşağıdaki olasılıkları komplo teorileri kapsamı dışında değerlendirecek cevap vermek zorunludur.

- Ulus devletlerin federal devletler haline dönüştürülmesi ve bunların bir federasyon çatısı altında birleştirilmesi,

- Benim çıkarlarım için benimle birlikte hareket edenler vardır, etmeyenler vardır. Edenler ve etmeyenler verdikleri ve sakındıkları desteğin karşılığını alırlar,

- NATO geçmişte Amerika'yı Sovyetler Birliği (SB)'ne karşı korumaktaydı. Değişen yeni dünya dengesinde Ortadoğu kaynaklı asimetrik bir tehdit ortaya çıktı. Bu tehdide karşı ABD'yi kim koruyacak? Avrupa'da konuşlandırılan askerî güçler bunu sağlamıyor. Ortadoğu'da ve çevresinde askerî güç konuşlandırmak bu bölgede nüfuz tesis etmek ABD ulusal çıkarları açısından yaşamsal önem arz ediyor. O halde; NATO bölgeye yönlendirilmeli, bölgede yeni askerî güç olarak konuşlandırılmalıdır,

- Türkiye'yi ve Türkiye gibi İslam ülkelerini, ılımlı bir İslami rejimle yönetmek en doğru hareket tarzıdır.

Ayrıca, Musul-Hayfa boru hattı canlandırılmak ve İsrail'i oyuna aktif şekilde dahil edilmek suretiyle Basra Körfezi-Süveyş Kanalı egemenliğine de son verilerek, Orta Doğu petrolü İsrail kontrolünde Akdeniz'e açılması Türkiye'nin de dahil olduğu bölgedeki dengeleri değiştirecektir. İsrail devletinin haritası içinde olmasa da etki sahası Nil'den Fırat'a kadar uzanacaktır.

¹⁹ http://www.cia.gov/nic/PDF_GIF_confreports/mideast_future.pdf (Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2005)

²⁰ Paul.R.Viotti ve Mark V. Kauppi, International Relation Theory, (Boston: Prentice Hall, 3.basım, 1987), s. 67.

ABD'nin Türkiye'ye yönelik bakış açısını bir başka pencereden değerlendirmekte fayda vardır. İncirlik üssü, ekonomik ilişkiler, NATO kapsamında Türk askeri gücü göz önüne alındığında ABD için Türkiye, Kuzey Irak'taki Kürt gruplarla ikame edilemeyecek kadar önemli bir ülkedir.

Azerbaycan-Kazakistan devletleri arasında imzalanan antlaşmayla Bakü-Ceyhan hattına Kazak petrolünün de dahil edilmesi ABD'nin onayı alınmasına müteakip gerçekleşmiştir. ABD ile Türkiye arasında 100 adet F-35, 30 adet F-16 savaş uçağının alımı için sözleşme imzalanmıştır. Yukarıda yazılı olan iki husus göstermektedir ki; ABD ile Türkiye arasındaki ilişki tek taraflı değil karşılıklılık esasına dayanmaktadır.

ABD'nin Türkiye'nin lehine yönelik bu tür kararları desteklemesi ile Körfez Savaşı ile birlikte devletleşme sürecine giren özellikle 20 Mart 2003 Irak müdahalesinden sonra açık bir biçimde desteklediği Kuzey Irak'ı sahiplenmesi çelişki gibi gözükmektedir. Ancak ABD için Ortadoğu Projesi kapsamında ne zayıf bir Türkiye ne de bölgesel bir güç olmuş Türkiye istenmektedir. Çünkü Ortadoğu Projesinin ana hedefleri belli olmakla birlikte izlenecek süreç değişik olasılıkları kapsamaktadır. Ortadoğu Projesinde hedefe giden en kestirme yol Türkiye'nin ABD ile uyum içerisinde hareket etmesine bağlıdır. Aksi takdirde Irak'ın parçalanması ve kuzeyde bir Kürt devletinin kurulması projesi yürürlüğe konacaktır. Her geçen gün ABD'nin tutumu ve kamuoyu baskısından dolayı, Türkiye'nin ABD paralelinde politika izlemesini zorlaştırmaktadır.

Uluslararası meşruiyet olmamasına rağmen Irak harekâtının başlatılması ve sonuçta gerekçe olarak ortaya konan kitle imha silahlarının varlığının halen ispat edilememesi, harekâtın maksadının son anda Irak'ın özgürleştirilmesi(!) olarak açıklanması ABD'nin ciddi tutarsızlıkları olarak ortaya çıkmıştır. Irak'ta bugün gelinen noktada etnik ve dini ayrımcılığı körükleyici işgal kuvveti uygulamaları ile Irak hapishanelerindeki olaylar başta Arap kamuoyu olmak üzere tüm dünyayı derinden üzmemekte, gayrimemnun halk kitleleri artmakta, ABD yeni bir Vietnam Sendromu yaşamaya doğru yol almaktadır.²¹ O dönemde bölgeye demokrasi getireceğini öne süren ABD'nin müdahalesi sonucunda; Suudi soyluları hiç olmadıkları kadar güçlü olmuşlardır. Ayrıca Mısır'da Hüsnü Mübarek rakiplerini hapse atırarak rejimini pekiştirmiştir. Bir zamanlar başı belada olan Suriye rejimi o dönemde daha rahat idi. İran da yükselen bir ülkedir.²² Yine de unutmayalım, Irak bir Vietnam değildir. Ne kadar başarısız olursa da, Irak için Amerikalıların göze aldıkları maliyet sanıldan daha yüksektir.

Herhangi bir güç tarafından bölge petrolünün üretim ve fiyat istikrarını bozacak, dünya ekonomisini bunalıma sokacak hacim ve güçte askeri güçlerin meydana gelmesine müsaade etmeyecek bir güvenlik sisteminin kurulabilmesi²³ için ABD'nin İsrail ile birlikte İran'ı vurma ihtimali her geçen gün artmaktadır.

²¹ Osman Güçlü, 'Ortadoğu'da Değişim Nedenleri ve Muhtemel Sonuçlar', Harp Akademileri Bülteni, İstanbul, 2004, s. 41.

²² Newsweek, 'Irak'ın Ötesine Geçmenin Zamanı Geldi', 21 Aralık 2006.

²³ Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı, Ortadoğu ve Geleceği, (İstanbul: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1992), s. 104.

ABD'nin İran'a yönelik politikalarında, hem Türkiye'den hem de Kürt Gruplarından istifade edebilmek için belli bir süre denge politikası izleyeceği değerlendirilmektedir. Olası bir Amerikan yönetim değişikliği, temel politikalar değişmese bile dünyayı daha fazla dikkate alan Amerikan politikaları oluşmasına katkı yapabilir.

Amerikan yönetiminin artık, enerji kaynaklarına hakim olmak amacıyla sürdürdüğü dünya jandarmalığı anlayışından vazgeçip, yedekte tuttuğu kendi enerji kaynaklarını kullanmaya başlaması, savaşlar için sarf ettiği paraları yeni enerji kaynaklarının bulunmasına harcaması ve dünyayı bekleyen çevre felaketini önlemek amacıyla, dünyayı en çok kirleten ülke olarak, bir an evvel önlemler alması ve Kyoto Protokolü'nü imzalaması adına daha yararlı olacaktır.

3.2. ABD'nin Irak Politikası ve Kuzey Irak Özerk Bölgesi'ne Yaklaşımı

Bush yönetimini Ortadoğu'da askeri müdahaleye zorlayan etmende, bu bölgedeki petrol kaynakları üzerinde daha sıkı bir denetim kurabilme arzudur. Bu tür bir denetim kurma ihtiyacı, Carter doktrininden bu yana derece derece artmıştır. Söz konusu doktrin, Ortadoğu petrolünün küresel ekonomiye kesintisiz bir biçimde akmasını sağlamak için ABD'nin gerektiğinde askeri müdahaleye hazırlıklı olması gerektiğini söylüyordu.²⁴

Enerji kaynağının kontrolü, serbest piyasaya petrol akışının devamı, petrol fiyatlarının kontrolü yoluyla dünya ekonomisinde hakimiyet, bölge de kendisine düşman rejimleri ve kültürleri ortadan kaldırmak veya baskı altında tutmanın yanında İsrail'in güvenliğini sağlamak maksadıyla hiç tereddüt etmeden ABD, Irak'ı işgal etmiştir.

ABD'nin dış politikası irdelendiğinde görülecek olan, olasılıklara göre politikalar belirlenmesi ile fırsatlar oluştuğunda planların uygulamaya geçirilmesidir. 11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan'a müdahale etmesi, 1 nci Körfez Savaşı'nda Kuveyt'e yerleşmesi (Irak içerisine ilerlenmemesinin nedeni plan olmadığından değil hareket tarzı olarak benimsenmemesinden kaynaklanmaktadır), bahane bulamadığında ise yanlış bilgilerle harekete geçip 2003 yılında Irak'ı işgal etmesi buna bir örnektir.

ABD'nin geleceğe yönelik politikasını güç ve çıkar ilişkisi belirleyecektir. Irak'ta ABD işgalinden itibaren 3,5 yıl içinde 650 bin Irak'lı ölmüştür. Telaffuz edilen sayının yüzde 31'ini koalisyon kuvvetlerinin öldürdüğü kabul edilmektedir. 3 binde Amerikan askeri, hayatını kaybetmiştir.²⁵ Amerikan kamuoyunu yalnızca üç bin rakamı ilgilendirmektedir. Özellikle Amerikan askerlerine yönelik saldırılarda artma olunca kendi kamuoyundan da farklı sesler yükselmiştir. Richard Holdbrooke başkana hitaben kaleme aldığı yazıda; ...kabaca üç seçeneğiniz var: Sonuna kadar dayanın, Irak'tan geri çekilme sürecini başlatın ya da hızlandırın veya siyasi bir çözüm için bir çaba gösterin... Sayın Başkan, gerçek bir risk niteliği taşıyan Türk-

²⁴ David Harvey, Yeni Emperyalizm (Çev. H. Güldü), (İstanbul: Everest Yayınları, 2004).

²⁵ Rasim Er, 'Irak'ı Süprizler Bekliyor', Ortadoğu Gazetesi, 27 Ekim 2006, s.3.

Kürt savaşı ihtimalinin azaltılması için Amerikan birliklerini hala güvenli olan ancak giderek gerginleşen Kuzey Irak'a göndermelisiniz.²⁶

Buna göre, Pentagon'da ABD askerlerinin ülkenin belirli bölgelerinde iyi korunan askeri üsler taşınması bu aşamada makul bir çözüm olarak değerlendirilmektedir. Ülkedeki yüksek korunaklı ABD üsleri için düşünülen ana bölge, Kürtlerin kontrolündeki kuzey bölgesidir. Gelişen şartlara göre Şiiilerin kontrolündeki güney bölgesine de üs kurulabilir. Her ne kadar Sünni hâkimiyeti ağır bassada da Şiiilerin de yeterince güçlü olduğu Başkent Bağdat'ta da bir kalıcı bir ABD üssü düşünülmektedir. İşte bu çıkış stratejisiyle ABD hem Irak'tan (kısmen) çekilmiş ve hem de Irak'ın kontrolünü elinde bulundurmış olacaktır. Demokratların, Temsilciler Meclisinde ve Senatoda seçimlerden sonra üstünlüğü ele geçirmesine müteakip Irak'a yönelik çok değişik fikirler telaffuz edilmektedir. Bu fikirlere tepki olarak ABD'de etkili bir isim olan Kissinger, "Şayet uluslararası bir uzlaşma olmadan ve bazı sorunlara kısmi de olsa çözüm bulunmadan çekilme gerçekleşirse Irak'ta yaşanan iç savaş çok daha şiddetli bir hal alabilir ve Yugoslavya'ya askeri bir müdahalede bulunmamıza neden olanlara benzer bir boyut kazanabilir"²⁷ diyerek fikirlerini beyan etmiştir.

ABD'nin eski Dışişleri Bakanı ünlü strateji uzmanı Henry Kissinger ve o dönemde Senato Dışişleri Komisyonunda görevli Demokrat partili Joseph Biden (2008'den beri Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısıdır); bugün buldukları konumda Türkiye, İran ve Suriye desteği olmadan Irak'ta asla barış olmaz²⁸ demekteydiler.

Askeri üsler ve petrol alanlarının güvenliğinin sağlanması kapsamında da ABD her zaman belirli sayıda askeri gücü Irak'ta tutarak bölgedeki fiziki varlığını hissettirecektir. Ancak ilerleyen dönemlerde BM çatısı altında bu amacı gerçekleştirmeye çalışması kuvvetle muhtemeldir. Irak enerji pastasından pay almak isteyen ülkelere (başta BM Güvenlik Konseyinde veto hakkına sahip üyelere) çeşitli imtiyazlar sağlanarak ve dünya bankası aracılığıyla sosyo-ekonomik kalkınma içerikli programlar ekleyerek BOP'u özellikle BM projesiymiş gibi yürürlüğe koymak isteyecektir. Örneğin Türkiye'nin bölgeye müdahalesi durumunda BM kapsamında değişik yaptırımları gündeme getirip Türkiye'nin önce sınırlarına çekilmesi sağlanacak sonrada BM Barış Gücü adı altında Fransız, Danimarka, Almanya gibi ülke askerlerin Kuzey Irak'a yerleşmesi sağlanacaktır. Bu ihtimal her geçen gün artmaktadır.

Irak'ın kuzeyinin ABD'nin sadık müttefiki Kürtlerin (her ne kadar geçmişte ulusal hakları için verilen sözlere rağmen, ABD tarafından 1918'de, 1975'te ve 1991'de 3 kez aldatılmış olmalarına rağmen) kontrolünde olması, Pentagon için bir avantaj olarak ön plana çıksa da böylesi bir üssün Kürt grupların bağımsızlık isteklerini güçlendireceği ve Kürtleri ABD'nin mutlak koruması altına sokacağı görüntüsü karşısında Türkiye'nin ikna edilmesine yönelik politikalar üretilmektedir.

²⁶ Henry Kissinger, 'Üç Seçenek Sayın Başkan', The Washington Post Gazetesi, 21 Ekim 2006.

²⁷ Henry Kissinger, 'Irak'ta Askeri Zafer Artık Mümkün Değil', AP, ABD, 20 Kasım 2006.

²⁸ Hüsnü Mahalli, "Başka Bir Açından", Akşam Gazetesi, 21 Kasım 2006., s. 9.

Bugün için zor olan ama belki yarın gündeme getirilecek gerçekleşmesi zayıf bir olasılık olan başka bir senaryodan fikir jimnastiği açısından bahsetmekte fayda vardır. ABD'nin Türkiye'ye Irak'ta daha aktif rol vermek istemesi ülkenin kuzeyinde fiili bir devlet kurma yolunda olan ve 2007 yılında da mutlaka Kerkük'ü kendi federal bölgeleri içine katmak isteyen Kürtlerin Türkiye'nin etkisi ve hamiliğine bırakılması senaryosu dile getirilmektedir. ABD bölgede Kürtleri yarı bağımsız bir aktör olarak her zaman "güvenilir" bir oyuncu ve müttefik olarak görmek isterken, Türkiye de kaybetmek istemediği bir müttefik ülke olarak görmektedir. Bölge gerçeklerine ve ince detaylara bazı durumlarda hâkim olmadığı bilinen ABD için Washington'un bu iki müttefikinin işbirliği yapması olası gözükmemektedir. Yukarıda verilen ekonomik ve siyasi gelişmelere bakıldığında aslında Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyindeki Kürtlerin ekonomik ağırlıklı olmak üzere zaten bir nevi hamiliğini yaptığı görülmektedir. Bu fiili durum o dönemde bir adım daha öteye götürülerek siyasi alana taşınmak istenmiştir. Türkiye'nin bu durumda Irak politikasının ana ekseninin Türkmenlerden Kürtlere doğru kayacağı öngörülmüştür. Bölgede Kürtlerin hamiliği Türkiye'ye verilirken Türkmenler ise Kürtlerin hamiliğine bırakılmak istenmiştir. Ve elbette ki, fiili olarak Irak'ın Kuzeyinin Türkiye'nin hamiliğine bırakıldığı bu süreçte teorik olarak PKK'nın ve Türkiye'ye yönelik bölücü unsurların da Ankara tarafından kontrol altında tutulabileceği varsayılmaktadır. Türkiye'ye Kürtlerin hamiliğinin yanı sıra diğer bir takım (Kerkük petrollerinden pay gibi) eski Osmanlı mirasına sahip çıkması yönünde yapılacak teklifler son tahlilde bizim korumamız altında kurulan bir Kürt devletiyle karşı karşıya kalmamıza sebep olabilir. Bu projenin geçmişi 1992 yılına kadar uzanır. O yıllarda Talabani ABD tarafından dikte edilen projeyi şu şekilde açıklamıştı; Biz Irak'ın bölünmesini istemiyoruz, yarın bir gün Araplar birleşirse Kürdistan bu ülkenin bir parçası olmayacaktır. Belki Türkiye ile birleşme kararı veririz, belki de bağımsız bir devlet kurarız. Biz gerçekçiyiz. Bağımsızlık peşinde değiliz. Eğer bir ülke ile beraber yaşamamız gerekiyorsa bunun Türkiye olmasını istiyoruz. Musul Türkiye'ye geçerse, Türkiye'nin petrol sorunu kalmaz. Bizde Türkiye ile birleşirsek PKK sorunu ortadan kalkar.²⁹

Kurulacak bir Kürt devleti Türkiye'ye yavaşabilir ve Türkiye'nin himayesi gündeme gelebilir.³⁰ Diğer bir olasılık Irak'ta kurulacak bir federasyon yarın Türkiye'ye de emsal oluşturabilir ya da Irak'taki Kürt Federe Devleti giderek bağımsızlığını ilan etmesine müteakip sınırlarını Türkiye aleyhine geliştirmek isteyebilir.

ABD 2008 seçimlerinden sonra, tümünden geri çekilme dahil, ülkenin üçe bölünmesi, İran ve Suriye ile ilişkileri geliştirme gibi senaryolar daha fazla gündeme getirilmeye başlanmıştır. Uluslararası ilişkilerde realist yaklaşım biçimi gösteren Amerika'nın henüz strateji değişikliğine girdiğine dair bir kanıt yoktur. Reuters Haber Ajansının verdiği bilgiye göre; Pentagon'da düzenlenen panelde Irak'ta koşulların düzeltilmesine yönelik üç noktaya değinilmiştir: Geri çekilme, daha fazla asker gönderme ya da daha uzun süre kalacak daha az sayıda asker bırakma. Üst

²⁹ Tuncay Özkan, CIA Kürtleri, Kürt Devletinin Gizli Tarihi, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2004), ss. 97-104.

³⁰ Hasan Cemal, Kürtler, (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003), s. 157.

düzyer savunma yetkililerine göre, kısa vadede asker sayısının artırılması, ya da uzun vadede Irak güvenlik güçlerinin eğitilmesinden oluşan bir seçeneğin öne sürülmesi beklenmiştir. 2005 yılında Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Peter Pace'in başkanlığında yürütölen çalışma da ABD'nin bölgede yeterince askeri bulunmadığına kanaat getirildiğini ve binlerce askerin daha gönderilmesi gerektiği sonucuna varıldığı söylenmiştir.³¹

Bir kez daha vurgulamakta fayda vardır. Başta ABD olmak üzere bölgede menfaati olan devletler, her ne kadar devamlı olarak Irak'ın toprak bütünlüğünü esas alan demokratik bir yönetim arzuladıklarını söyleseler de, uyguladıkları politikaların bir ucu Kürt devletinin kurulumuna açıktır.

Türkiye'yi uzun süre meşgul eden ve halen varlığını sürdüren ayrılıkçı Kürtçü terör örgütü PKK'nın ABD tarafından terör listesinde bulunmasına ve Türkiye'nin ısrarcı tutumlarına rağmen, Kuzey Irak'taki varlığını sonlandırmaya yönelik adım atılmaması ve hatta Türkiye'nin sınır ötesi hareketinin engellenmesi Amerika açısından çelişki, Türkiye açısından güvensizlik yaratmıştır.

Şubat 2007 ayı içerisinde önce Dışişleri Bakanı Abdullah Gül sonrada Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt ABD'yi ziyaret kapsamında Türkiye'nin taleplerini iletmıştır. Yunanlı bir gazeteci konuyu řu şekilde yorumlamaktadır; ABD, Türkiye'nin taleplerini karşılayamaz, çünkü Kuzey Irak'taki Kürtler hem bu ülkede Amerika'nın tek güvenilir desteği, hem de İsrail'den sonra Büyük Orta Doğu'da en önemli müttefikidir.³²

Pakistan'dan Lübnan'a kadar olan coğrafyada ortaya çıkmakta olan 'Şii kuşağı' ve etkileri iyi yorumlanmalıdır. Bu aynı zamanda Şiiilerin kontrolünde bir petrol kuşağıdır: İran, Bahreyn, Suudi Arabistan'ın doğu eyaleti ve güney Irak.³³ Uluslararası sınırlar ile jeopolitik hatlar üzerinde farklılaşmaların doğduğu durumlarda iki ya da daha çok siyasi aktörün etki alanı mücadelesine girdiği çatışma kuşakları oluşmaktadır.³⁴

ABD, Irak'a 21.500 kişilik ek kuvvet göndermeyi planlamıştır. ABD'nin Irak'ta 2008 seçimleri öncesi 132 bin askeri bulunmaktaydı. Ayrıca ABD'nin Körfez bölgesine Iraklı direnişçilerle mücadeleyle ilgisi olmayan kuvvetler göndermesi dikkat çekmektedir. Bu kuvvetler arasında Patriot füzesavar sistemleri, bir uçak gemisi ve Cruise füzeleri fırlatabilen gemiler vardır. Patriot füzelerinin İran füzelerini vurması öngörülmektedir. İngiliz donanmasına ait gemilerin de aralarında bulunduğu deniz gücü, İran'ın Hürmüz Boğazı'ndaki petrol akışına müdahale etmesinin ön alıcı tedbirlerle engellenmesi için eğitim yapmaktadır. İran'da kara kuvvetlerinin işgalini gerektirmeyen bir rejim değişikliği stratejisi uygulanacağı

³¹ Reuters, 'Pentagon'daki Panelde Irak İle İlgili Üç Seçenek Gündeme Geldi', İngiltere, 20 Kasım 2006.

³² Yorgos Kapopoulos, 'ABD Hiç Bir Şey Yapamıyor ve de Yapmak İstemiyor', İmerisia Gazetesi, Yunanistan, 07 Şubat 2007.

³³ Armağan Kuloğlu, Ortadoğu'daki Son Gelişmeler ve Türkiye, Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi, Sayı 3, Ankara, 2006, s. 40.

³⁴ Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik/Türkiye'nin Uluslararası Konumu, (İstanbul: Küre Yayınları, 2001), s. 21.

değerlendirilmektedir. Kitle imha silahlarının varlığı askeri harekâtın sebebini teşkil edecek, ancak müdahale birkaç silah fabrikasına yapılan saldırılarla sınırlı kalmayacaktır. Böyle bir harekât, İran'ın karşılık verme yeteneğini sınırlandırmayı amaçlayacak ve savaşın ilk gününde İran'da 10.000'in üstünde hedefi hava bombardımanı ile yok edip geri kalanın özel kuvvetler vasıtasıyla ortadan kaldırılmasını hedefleyecektir. ABD ve İngiltere hali hazırda İran'da federalizmi savunan grupların oluşturduğu bir ittifakı desteklemektedir. Bu saldırılar neticesinde zayıflayan İran rejimini içteki muhaliflerle yıkarak bölgede federatif bir İran kurmak istemektedirler.³⁵

Eski NATO Başkomutanı Wesley Clark, nüfus/polis oranından hareketle Irak'ta sonuç alabilmek için en az 500 bin asker gerektiğini, söz konusu 20-30 bin ekstra askerin, olsa olsa kısa dönemli, yerel amaçlı kullanılabileceğini, genel resmi etkilemeyeceğini söylemektedir. Bu ek askerlerin El Sadr'ı ve İran yanlısı grupları tasfiye etmek için bölgeye gönderildiklerini ileri sürmektedir.³⁶

Ama herhalde ABD, o dönemde 3300 askeri öldü diye bölgeyi kendi haline bırakıp gitmeyecekti. Bu olasılık gerçekleşmeye başladığı Obama hemen ABD'nin yerini bir başka güç almaya başlamış ve Arap Baharı ile birlikte bölgedeki dengeler tamamen değişmiştir. Afganistan'a önce SSCB'nin, sonrada ABD'nin girmesi bir tesadüf değildir. ABD, Irak'ı işgal ederken muhtemelen ilk planı kendine bağlı bir Irak devleti oluşturmaktı. Ancak gelişen olaylar, bu planı zora soktu. Dolayısıyla ikinci plan yürürlüğe kondu, federatif bir Irak. Bu planda başarılı olmazsa eğer, sınırları ABD tarafından çizilmiş her biri değişik bir biçimde ABD'ye bağımlı, parçalanmış bir Irak. Dolayısıyla Türkiye, planlarını ABD'nin kısa ve orta vadede bölgede kalacağını değerlendirerek yapması gerekmektedir.

Diplomasi etkin bir biçimde kullanılmalıdır. Morgenthau'ya göre, diplomasinin barışın korunmasında etkili olabilmesi için dört önemli noktanın göz ardı edilmemesi gerekir. Birincisi; Dış Politika amaçları ulusal çıkar çerçevesinde tanımlanmalıdır. İkincisi; Dış Politika yeterli ölçüde güçle desteklenmelidir. Üçüncüsü; Devletler Dış Politikalarına başkalarının gözüyle de bakabilmelidir. Dördüncüsü; Devletler kendileri için hayati olmayan konularda uzlaşma yanlısı olmalıdırlar.³⁷ Burada şu sorunun sorulması lazımdır. O dönemde ABD ile neden PKK konusunda uzlaşma sağlanamamıştır?

SONUÇ

Türkiye'nin milli menfaatleri açısından Irak'ta, ülkenin tamamını güçlü bir şekilde yönetebilecek merkezi otoritenin hâkim kılınacağı demokratik Cumhuriyet modeli en uygun hal tarzıdır. Ancak kısa vadede bu olasılık pek mümkün gözükmemektedir.

Irak'ın kuzeyinde muhtemelen önce federatif daha sonrada bağımsız bir devlet kurulmak istenecektir. Dolayısıyla her türlü olasılığa karşı gerçekçi, milli

³⁵ <http://www.guardian.co.uk>, 'Müteakip Hedef Tahran', 17 Ocak 2007.

³⁶ <http://www.turksam.org>, 'Irak'tan Çıkan Yol İran'dan mı Geçiyor?', 16 Ocak 2007

³⁷ Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler Teorileri, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2004), s. 191.

menfaatlerimizden ödün vermeyen politikalar geliştirilmeli ve zamanı geldiğinde ilgili politikalar uygulanması gerekmektedir.

Gücün sözlük anlamlarından birinin etkileme kuvveti olduğu dikkate alınır, uluslararası ilişkilerde devlet gücünü yansıtabildiği ölçüde güçlüdür. Güçlü gücünün yettiği her şeyi yapar, güçsüzde boyun eğer. Türkiye hiçbir zaman için boyun eğmemelidir.

Taviz tavizi gerektirir prensibinden hareketle Türkiye, Kerkük'ün Özerk Kürdistan Bölgesine dâhil edilmesini savaş sebebi sayacağını tüm dünyaya deklere etmelidir. Zafer sondan bir önceki hatayı yapanındır. Kerkük'ün Kürt Özerk Bölgesine dâhil edilmesi, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikası açısından son hata olacaktır.

PKK Irak savaşının başlamasından bu yana geçen dört yılı Kuzey Irak'ta varlığını güçlendirmek için kullanmıştır ve bu süre içinde Irak-İran sınırı boyunca uzanan Kandil dağlarında tam olarak fonksiyon gösteren bir üs (eğitim kamplarıyla, mühimmat depolarıyla, keşif ve iletişim merkezleriyle) ve bu civarda birçok kamp kurmuştur. Bu üsler Türkiye'ye yönelik saldırılar düzenlenmesi için eğitim verilmekte ve koordinasyonu sağlamaktadır. ABD'nin askeri gözetimi altında bulunan, fakat gerçekte Iraklı Kürt partiler tarafından (Kürdistan Demokratik Partisi-KDP ve Kürdistan Yurtseverler Birliği-KYB) idare edilen bu bölgeye yerleşen PKK terör örgütünü pasifize etmek için askeri ve güvenlik tedbirleri de Açılım Politikaları ile birlikte uygulanmalıdır.

Irak'taki merkezi yönetimin güçlendirilmesine yönelik tüm faaliyetleri desteklemek gerekmektedir. Ancak PKK sorunu çözülmeden, Türkiye kendisini tam olarak Irak'ta istikrar kurulmasına angaje etmemelidir.

Türkiye'ye hasım olan devletler, Türkiye'nin dengelerini sarsmak maksadıyla başlangıçta terör örgütünü kullanma politikası izlemişler, bilahare bu politikalarını genişleterek, tarihte de defalarca yaşandığı üzere, Kürtleri kullanma politikasına dönüştürmüşlerdir.

Kürt Ayaklanmalarının tarihsel boyutu incelendiğinde görülecektir ki, isyanların yoğun olarak yaşandığı dönem 1919-1937 yılları arasındadır. Yani Kurtuluş savaşı yılları ile 1938'e kadar olan zaman dilimidir. İsyanlardan 15 tanesi Osmanlı'nın son dönemlerinde, 25 tanesi Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmiştir. 1970'li yıllarının sonlarında tekrar filizlenen ayrılıkçı terör örgütlerinin uzantısı olan PKK'nın 1984 yılında eyleme başlaması ve günümüze kadar süren terör eylemleri vuku bulmuştur. 1939 ile 1984 yılları arasında ciddi bir Kürt ayaklanması olmamıştır, çünkü komünizm tehlikesi vardır. PKK'nın başlangıç dönemi hariç Kürt ayaklanmalarını destekleyen devletlerin emperyalist devletler olduğu çok açıktır. Emperyalist devletler için bugün yani başımızda kuracakları bir Kürt Devleti onların nihai amacı olamaz. Küçük bir Kürt Devleti için bölge ülkelerini karşılığın almak emperyalist devletler için gerçekçi bir politika olamaz. Ancak küçük bir Kürt devleti ile Türkiye korkutulup, emperyalist devletlerin güdümünde hareket etmesi sağlanabilir. Bölge ülkeleri ile korkutulan küçük bir Kürt Devletine de istenilen her şey yaptırılabilir. Irak'ın kuzeyindeki tüm petrolün kontrolü kurulacak olan bir Kürt Devletine de verilse, petrol gelirlerinin büyük

bölümü emperyalist devletlerin petrol ve silah firmalarının kasasına girecektir. Dolayısıyla bölgeye yönelik politika belirlerken muhababımızın emperyalist devletler olduğu bilinci ile hareket etmemiz gerekmektedir. Emperyalizmin doğası gereği ilişkilerini kar-zarar ekseninde belirler. Bölgedeki oyundan beklenen karı ters korelasyon (ilgileşim) yaratacak şekilde zarara dönüştürdüğü takdirde Türkiye, bölgesel bir güç olarak sivrilecek ve bölgedeki ağırlığını hissettirecektir.

Savaşların nedeni genelde gücünün güçsüze karşı geliştirdiği korkudur. Türkiye'nin bu sarmaldan çıkması gerekir. Kuzey Irak'ta Kürt devleti kurulmasına karşılık Kerkük ve Musul talep edilmesi ihtimali düşünölmelidir. Gerekirse Kuzey Irak'taki diğer kentlerde yaşayan Türkmenlerle, Kerkük'te yaşayan Kürtler mübadele edilmelidir. Ya da Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde Türkiye'nin garantörlüğünde (Türkmen, Arap, Kürt, Hıristiyan vs. içerecek şekilde) özel statülü bir devlet kurulmalıdır. Statükonun korunması mümkün olmayacak ise inisiyatif mutlaka Türkiye'de olmalıdır. Gerektiğinde Fırat ve Dicle'yi silah olarak kullanmaktan çekinilmemelidir.

Türkiye NATO ülkeleri arasında GSMH oranına göre silahlanmaya ABD'den sonra en çok pay ayıran ülkedir. Bir oldubittiye asla izin verilmemeli, ama böyle bir girişimde de fırsatlardan azami ölçüde istifade edilmelidir. Eğer oluşumlara seyirci kalacaksa, askeri harcamalarını derhal kısım, ekonomik yatırımlara hız verilmelidir.

Bölgeye yönelik ütöpic olmakla birlikte en iyi çözüm; ABD'nin tüm askerlerini çekmeyi kabul etmesi ile birlikte Irak'ın BM aracılığıyla silahsızlandırılmasıdır.

KAYNAKÇA

- Arı, Tayyar, (2004). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Cemal, Hasan, (2003). *Kürtler*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Davutoğlu, Ahmet, (2001). *Stratejik Derinlik-Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Er, Rasim, (2006) 'Irak'ı Süprizler Bekliyor', *Ortadoğu Gazetesi*, 27 Ekim 2006.
- Ersever, Ahmet Cem, (1998) *Kürtler PKK ve Abdullah Öcalan*, Ankara: Ocak Yayınları.
- Doksat, Kerem "ABD'nin Irak ve Yeni Dünya Düzeni Politikası", <http://sufizmveinsan.com/guncel/abd.html> Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2013.
- Güçlü, Osman, (2004) 'Ortadoğu'da Değişim Nedenleri ve Muhtemel Sonuçlar', *Harp Akademileri Bülteni*, İstanbul.
- Harp Akademileri Komutanlığı, (2005) *ABD, Çin ve Hindistan'la Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye*, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları.
- Harvey, David, (2004) *Yeni Emperyalizm* (Çev. H. Güldü), (İstanbul: Everest Yayınları.
- Iraq, (2003). *Country Facts Sheet-based on CIA World Fact Book*.
- Kapopoulos, Yorgos, (2007). 'ABD Hiç Bir Şey Yapamıyor ve de Yapmak

İstemiyor', *İmerisia Gazetesi*, Yunanistan, 07 Şubat 2007.

Kayar, Mustafa, (2003). *Türk Amerikan ilişkilerinde Irak Sorunu*, (İstanbul: IQ yayınları.

Kaynak, Mahir ve Emin Gürses, (2006) *Büyük Ortadoğu Projesi*, (İstanbul: Timaş Yayınları.

Kızılyaprak, Zeynel Abidin, (2000) *1900'den 2000'e Kürtler*, (İstanbul: Serler Matbaacılık.

Kissinger, Henry, (2006) 'Üç Seçenek Sayın Başkan', *The Washington Post Gazetesi*, 21 Ekim 2006.

Kissinger, Henry, (2006) 'Irak'ta Askeri Zafer Artık Mümkün Değil', *AP*, ABD, 20 Kasım 2006.

Kocaoğlu, Mehmet, (1995) *Uluslararası İlişkiler Işığında Ortadoğu (Parçalanmak İstenen Topraklar ve İstismar Edilen İnsanlar)*, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Basımevi.

Koç, Şanlı Bahadır, (2005) 'Türk-Amerikan İlişkilerinde Dört Tarz-ı Siyaset', *Stratejik Analiz*, Temmuz, 2005.

Köprülü, Ziyat, (1992) *İnsan Hakları Açısından Irak Türkleri*, Ankara: Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği, 1992.

Kuloğlu, Armağan, (2006) 'Ortadoğu'daki Son Gelişmeler ve Türkiye' *Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi*, Sayı 3, Ankara.

Mahalli, Hüsnü, (2006) 'Başka Bir Açıdan', *Akşam Gazetesi*, 21 Kasım 2006.

Newsweek, (2006) 'Irak'ın Ötesine Geçmenin Zamanı Geldi', 21 Aralık 2006.

Özdağ, Ümit, (1999) *Türkiye, Kuzey Irak ve PKK*, Ankara: ASAM Yayınları.

Özkan, Tuncay, (2004) *CIA Kürtleri*, Kürt Devletinin Gizli Tarihi, İstanbul: Alfa Yayınları.

Viotti, Paul R. ve Mark V. Kauppi, (1987) *International Relation Theory*, Boston: Prentice Hall, 3. basım.

Pehlivanoglu, A.Öner, (2004) *Ortadoğu ve Türkiye*, İstanbul: Kastaş Yayıncılık.

Reuters, (2006) 'Pentagon'daki Panelde Irak İle İlgili Üç Seçenek Gündeme Geldi', İngiltere, 20 Kasım 2006.

Sander, Oral (2005) *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara: İmge Kitabevi.

Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı, (1992) *Ortadoğu ve Geleceği*, İstanbul: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.

www.cia.gov/nic/PDF_GIF_confreports/mideast_future.pdf (Erişim Tarihi: 16.05.2005)

www.guardian.co.uk, "Müteakip Hedef Tahran" (Erişim Tarihi: 17.01.2007)

www.turksam.org, "Irak'tan Çıkan Yol İran'dan mı Geçiyor?"(Erişim Tarihi: 16.01.2007)

